

Kritika súčasnej buržoáznej filozofie

KONCEPTUÁLNY PLURALIZMUS SÚČASNEJ BURŽOÁZNEJ FILOZOFIE

PAVEL ŠKURINOV, Moskovská štátna univerzita, Moskva

Súčasní stúpenci etického, sociálneho alebo politického pluralizmu hovoria o novátorskom charaktere svojich teoretických konštrukcií, hoci v skutočnosti majú pluralistické princípy viac ako 2000-ročné dejiny. V starej Číne a Indii, v starovekom Grécku a Ríme, u predstaviteľov filozofického stredoveku i novoveku nachádzame nemálo pokusov zobrazit svet na základe mnohých „princípov“ a „prazákladov“. Práve tento pohľad sa neskôr volá pluralistický. Stúpenci pluralizmu, ktorí si nárokujú hľadisko *väčšiny* (plures), súčasne sa vždy opierali o postulát *mnohých* (plurales) prvopočiatkových faktorov bytia, alebo „prvotných typov“ všetkých foriem prírody a sociálneho života. Dávne úsilie stavať do protikladu „pluralistické“ (mnohé) a „monistické“ (jednotné, celistvé) malo hlboký filozofický zmysel.

V úzkej súvislosti s dvoma tendenciami vo filozofii vždy jestvovali dve formy monizmu — materialistický a idealistický. Medzi nimi však existovali prechodné formy — dualistické, eklektické, relativistické a subjektivistické systémy, ktoré plodili množstvo odtieňov myslenia, usilujúcich sa splynúť s tým či iným filozofickým prúdom, s materializmom alebo idealizmom. Tieto stredné názory, učenia, školy obsahovali zárodky takých foriem myslenia, ktoré sa neskôr úplne rozvinuli v rámci pluralizmu.

Je charakteristické, že pluralizmus vždy stál proti dialektike, ktorá ako odraz reálneho bytia, ako metóda, metodológia a teória poznania napomáhala upevnenie a rozvoj predovšetkým materialistického monizmu, pomáhala odhaľovať imanentné protirečenia objektívno-idealistického monizmu a subjektívno-idealistickej eklektiky.

Na pluralistické konštrukcie vždy silne vplýval empirizmus. V 17. až 18. stor. v súvislosti s prevahou empirizmu v európskej filozofii zosilneli a rozvíjali sa pluralistické systémy. V svojráznom „nominalizme“ T. Hobbsa (1588 až 1679) sa odrazilo mechanistické pozadie tohto procesu a najvýraznejšie črty sociálnej (ideologickej a politickej) platformy novej buržoáznej epochy. Práve tieto črty nachádzame vo veľkej miere v názoroch Ch. Wolffa (1679—1754), ktorý po prvý raz použil termín pluralizmus. Opovrhujúc dialektikou svojho predchodcu a učiteľa Leibniza (1646—1716), dosť dôsledne presadzoval základné myšlienky svojej mechanistickej atomistiky. Pokúšal sa dokázať, že skutočnosť sa skladá z mnohých podstát, ktoré nemôžu vytvoriť jednotu. Nemecký prírodovedec a filozof staval proti sebe jednotlivé a všeobecné, odmietal možnosť harmónie medzi osobnosťou a spoločnosťou, do stredu sociálnej teórie staval „rozmanité úsilia individua“.

Pluralistické náhľady v nemeckej filozofii 18. stor. sa opierali o mechanis-

tickú prírodovedu a v značnej miere ich podmienovala politická rozdrobenosť Nemecka. Tieto náhľady v širokom meradle nielen Európy, ale aj celého sveta boli reakciou na úsilie vytvoriť ucelený monistický systém, vedecky riešiť problém vzťahu substancie a subjektu, prírody a ducha, slobody a nevyhnutnosti, ktorý odávna zaujímal ľudstvo. Osemnásť storočie tento problém nevyriešilo (7, s. 577). Najväčšie úsilie na jeho riešenie vynaložili najskôr Spinoza a Descartes, potom Herder a Radišev. Osobitnú zásluhu v tejto oblasti majú aj Kant a Hegel. Avšak ani v prvej polovici 19. stor. sa nepodarilo A. Comtovi a tak isto ani L. Feuerbachovi vytvoriť monistickú koncepciu.

Skutočne monistický názor na prírodu a spoločnosť (dejiny) sformulovali zakladatelia vedeckého socializmu K. Marx a F. Engels. Ich diela *Manifest komunistickej strany*, *Kapitál*, *Anti-Dühring*, *Dialektika prírody* vyjadrujú monolitne monistický systém dialektikomaterialistických názorov marxizmu. Dokazuje sa v nich objektívny charakter dialektiky prírody a spoločenského života na základe vedeckého riešenia základnej filozofickej otázky a princípu materiálnej jednoty sveta, odhaľujú sa zákony odrazu bytia v ľudskom vedomí a poznaní. Filozofia marxizmu jasne vysvetlila tendenciu spoločenského procesu a v ucelenej, vedeckej forme vyjadrila svetonázor robotníckej triedy a všetkých pracujúcich. Tým sa uskutočnil skutočný prevrat v názoroch na predmet a úlohy filozofie, na úlohu mäs a osobnosti v dejinách. Výroba sa pochopila ako základ spoločenského života a dialektika vzájomného pôsobenia výrobných síl a výrobných vzťahov ako podnecujúca, hybná pružina historického vývinu.

V marxistickej teórii miesto základného článku výrobných síl svoje skutočné miesto nadobudol človek. K. Marx definoval podstatu človeka ako „... súhrn všetkých spoločenských vzťahov“ (9, s. 18). Z tohto kardinálneho záveru sa odvodila predstava, že všetky premeny v spoločnosti sú neodvratne späté s činnosťou človeka, ktorého pretváranie sociálnej podstaty sa začalo oprávnené chápať ako nevyhnutné pretvorenie výroby, výrobných vzťahov. Dialektika všeobecného a jednotlivého — na rozdiel od jej chápania Heglom, a tým skôr na rozdiel od Feuerbachových mechanistických predsáv — sa chápala ako dialektika vzájomných vzťahov spoločnosti a človeka. Všetky kategórie historického materializmu organicky zahrnujú problém človeka, ktorý sa stavia do stredu zásadne nového riešenia všetkých základných otázok o perspektívach a cieľoch vývinu ľudstva, prostriedkoch a metódach pretvárania spoločenského života.

Odhalením bytostných zákonov prírody, spoločnosti, človeka a jeho vedomia marxizmus uplatnil materialistické princípy „zdola až nahor“. Materialistický monizmus vo filozofii sa stal historickou skutočnosťou. Mehring a Lafargue, Labriola a Blagojev uplatňovali vo svojich dielach dôsledný monizmus. Je známe, že princípy marxistického filozoficko-historického monizmu zdôvodnil vo svojich štúdiách G. V. Plechanov. Marxovu a Engelsovu monistickú koncepciu všestranne rozvinul a do súčasnej vedeckej podoby rozpracoval V. I. Lenin.

Marxizmus-leninizmus vždy vystupoval proti najrozličnejším pluralistickým „izmom“ buržoáznej spoločnosti. Hlučná a pochybná sláva prvého pozitivizmu, proudhonizmu a anarchizmu je príkladom historickej neopodstatnenosti pluralis-

tických hľadanií. Avšak v buržoáznom prostredí vždy boli príčiny, aby jedny filozoficko-idealistické školy nahrádzali iné. Ešte neutíchla sláva ctiteľov pluralizmu — iracionalistických stúpcov „filozofie života“, sláva Schopenhauera, Nietzscheho, Bergsona, Simmela, Diltheya a Keiserlinga, a už sa analogické myšlienky stali predmetom záujmu zakladateľov a propagátorov pragmatizmu (Ch. Peirce, W. James, J. Dewey a iní). Americký filozof William James vo svojich dielach *Pragmatizmus* a *Vesmír z pluralistického hľadiska* nazýval svoju filozofiu „radikálnym empirizmom“ a pokladal ju za totožnú s tradičnými „pluralistickými systémami“. Napísal: „... Ak o niekom viete, že je rozhodným monistom alebo rozhodným pluralistom, viete viac o jeho ostatných názoroch, ako keď poznáte jeho ostatné názory. Veriť v jednotnosť alebo v mnohosť, to je klasifikácia, z ktorej vyplýva maximálny počet dôsledkov.“ (3, s. 85—86)

Práve tento „maximálny počet dôsledkov“ pluralistickej orientácie sa prejavil v machizme, empiriokriticizme, personalizme, v koncepciách novotomizmu a novoplatonizmu, vo „filozofii existencie“ — v existencializme. Dnes celé filozofické a spoločensko-politické myslenie buržoázneho sveta vo väčšej či menšej miere uznáva za svoj základ metodológiu a závery pluralizmu. Potvrdzujú túto skutočnosť, západonemecký filozof H. Schmidt ešte r. 1957 napísal, že vôbec všetky súčasné školy buržoáznej filozofie sú pluralistické: odmietajú monizmus, uznávajú množstvo samostatných, jednotlivých existencií, determinovaných podstat a „vrstiev bytia“. (14, s. 453)

V súčasnosti je pluralizmus formou cieľavedomého vyjadrenia hlavných tendencií súčasnej buržoáznej spoločnosti, jednou z najzávažnejších metodologických pozícií ideológie, filozofie, sociológie, etiky a politiky tejto spoločnosti.

Pluralizmus ako ideový prúd, teoretická štruktúra a metodológia súčasnej buržoáznej filozofie sa celou podstatou svojich hľadanií a konštrukcií usiluje čeliť marxisticko-leninskej filozofii, jej systému, metóde a teórii. Preto tréba vedieť, v akom smere a pomocou akých logicko-metodologických prostriedkov pluralisti našich čias formujú základy buržoázneho nazerania na svet, pokúšajú sa vytvoriť protiváhu dialektického a historického materializmu, vedeckého komunizmu.

Vychádzajúc zo svojej atomárnej alebo holistickej ontológie, ktorá dosť často preberá niektoré závery zo súčasnej prírodovedy, predstavitelia pluralistických škôl pokladajú za metodologický základ svojich systémov myšlienky o množstve určujúcich „činiteľov“, „formotypov“, „determinovaných podstat“ a „vrstiev bytia“, o „harmónii“ a „disharmónii princípov“, o „démonicky jednotnom“ a „božsko-diskrétnom“, o princípoch existenciality a pod. Pluralistická ontológia je súhrnom rozličných empirických schém a metafyzických, formálnych konštrukcií. Empirické základy pluralistického chápania „existenciality vonkajšieho sveta“ nám zasa ozrejmuju, prečo je nevýhnutný eklektický charakter pluralistických názorov. Pozitivistický alebo štrukturalistický empirizmus znevažuje reálny prechod do oblasti skutočnej teórie, širokých filozofických zovšeobecnení.

Americký sociológ H. Meyers má pravdu, keď poukazuje na to, že spájanie

pojmov atomárneho pluralizmu s pojmami funkcia, systém, štruktúra nemení podstatu vecí: postuláty akejkolvek formy pluralizmu žiadajú zrieknuť sa jednotnej koncepcie, celkového názoru na prírodu a spoločenský život v prospech množstva myšlienkových „systémov“ a „konštrukcií“. H. Meyers v knihe *Systematický pluralizmus* ukazuje, že práve mnohosť stránok objektu si žiada najrozličnejšie systémy jeho merania, skúmania. Chápe, že takto je „ontologický poriadok“ totožný s „rôznorodou empirickou štruktúrou“, a stavia otázku nájdenia „absolútnej a jedinej perspektívy“, ktorá je *spoločná a pravdivá pre všetky systémy* (11, s. 138—140). Autorovo želanie zrieť sa hľadania „univerzálnych vzťahov“ nič nemení: zrejším ostáva úsilie „najnovšieho pluralizmu“ vytvoriť *konceptuálnu konštrukciu*, „najnovšiu metafyziku“.

Prejavuje sa tu tendencia vytvoriť zväzok súčasných pozitivistov so súčasnými metafyzikmi, odhaľuje sa sám základ zblíženia pluralistického pozitivizmu s fenomenalizmom a konvencionalizmom. Dnes je toto zblíženie oveľa zrejmejšie v porovnaní s tým, čo bolo pred 10—15 rokmi. Reálny pluralizmus rôznych škôl a sústav súčasnej buržoáznej filozofie, krízový stav tejto filozofie dnes otvorenejšie ako u H. Meyersa stavia problém *univerzalizmu* pojmového aparátu ako dôležitého prostriedku zvýšenia prestíže filozofických konštrukcií. Práve z prestížnych dôvodov predovšetkým pozitivistické školy akcentujú otázku *verifikácie a generalizácie* pojmov.

Samozrejme, sústreďovanie rôznych škôl súčasnej buržoáznej filozofie na uvedené „problémy“ nie je iba ďalším svedectvom o úsilí premeniť vypracúvané pojmy na koncepcie a pridať im vedeckú podobu. Treba si taktiež uvedomiť, že za týmto úsilím sú márne pokusy vyriešiť problém *adekvátnosti* odrazu v systémoch buržoázných filozofov reálneho bytia prírody a spoločnosti, problém spoľahlivosti ich teoretických záverov.

Pri čítaní podobných exkurzov pluralistov do oblasti gnozeológie, logiky a metodológie sa mimovoľne žiada pripomenúť zodpovedajúce pozície marxisticko-leninskej filozofie. Univerzalizmus dialektického a historického materializmu spočíva v úzkej spätosti s vedou a so spoločenským životom. Z toho pramení maximálne vysoká adekvátnosť jeho právd objektu skúmania. Sama generalizácia týchto právd je systémom dialekticky spätých častí, pojmov a kategórií, kde objektívnej dialektike prírody a spoločenského bytia zodpovedá „subjektívna“ dialektika.

Schopnosť pluralizmu podstatne ovplyvňovať najrozličnejšie ideovo-teoretické konštrukcie, jeho akási metodologická „všežravosť“ a filozoficko-konceptuálna izomorfnosť nesmierne vzrástli v súvislosti so širokým používaním štruktúralno-funkčionalnej metódy, teórie množín, systémov, kybernetiky a bioniky, teórie hier, kvantovej mechaniky a genetickej biológie v konštrukciách buržoázných filozofov. Ten istý „mohutný prúd od prírodovedy k sociológii“, ktorý podľa charakteristiky V. I. Lenina bol vlastný už 18. storočiu (6, s. 178), dnes veľmi zosilnel. Súčasne v systémoch súčasnej buržoáznej filozofie, predovšetkým v novopozitivizme dostáva tento „prúd“ spravidla pseudovedeckú formu konceptuálneho (najčastejšie svetonázorového) pluralizmu. Ako správne poznamenal francúzsky marxistický filozof G. P. Cotten na 15. svetovom filozofickom

kongrese, ideologický a svetonázorový konceptualizmus sa stal jednou z prevládajúcich tendencií vo vývine súčasnej buržoáznej filozofie (2, s. 79). S tým nemožno nesúhlasiť.

Rast zložitých sociálnych procesov v súčasnom svete, prehĺbenie protirečenia kapitalistického poriadku mali za následok zdokonalenie všetkých hlavných elementov buržoáznej nadstavby, rôznych foriem a metód ideologického pôsobenia na masy. Vedeckotechnický pokrok, svetový revolučný proces a triedny boj v kapitalistických krajinách podnecujú dnešnú buržoáziu zosilniť ideovo-politické pôsobenie na „vzdelanú vrstvu“, strednú vrstvu spoločnosti, vytvárať podmienky, aby chápala celkové vedecké i technické problémy a prakticky riešila komplexné úlohy.

V posledných rokoch v USA stále rastie popularita profesora newyorskej univerzity E. Laszla, tvorca „novej“ filozofickej teórie, „filozofie systémov“. Výklad tejto teórie sa podáva v knihách *Systém, štruktúra a skúsenosť*, *Úvod do filozofie systémov*, *Systémový názor na svet* (4), ako aj vo viacerých článkoch.

Napriek tomu, že niektorí buržoázni komentátori tvrdia, že E. Laszlovi sa podarilo vyhnúť sa chybám atomárneho (pluralistického) konceptualizmu, podľa našej mienky „nová filozofia systémov“ má výrazné črty pluralizmu a empirizmu. Na tvorca tejto filozofie mali nepochybný vplyv názory biológa Ludwiga von Bertalanffyho (1) a sociológa Talcota Parsonsa (13). Už zbežné zoznámenie sa s „novým“ javom našich dní — Laszlovou „filozofiou systémov“ — nás presvedča o jej príslušnosti k tradičným formám pozitívizmu, presnejšie k modernizovanému novopozitívizmu — „metafilozofii“, resp. postpozitívizmu.

E. Laszlo sa vo svojich dielach vyhlasuje za stúpenca „systémového chápania“ skutočnosti. Domnieva sa, že staré pravdy pozitívnej filozofie potrebujú novú interpretáciu, aby sa „vytvoril metajazyk filozofického integrálneho myslenia“. Americký filozof zavádza nové definície, no pridáva im empiricko-pluralistický zmysel. Súhrnnú „filozofiu systémov“ člení na niekoľko samostatných častí: naturfilozofiu, filozofiu rozumu, etiku, filozofiu vedy, filozofiu umenia, a náboženstva, ako aj logiku a metodológiu systémov.

Do naturfilozofie zahrňuje E. Laszlo predovšetkým problém jednoty a rozmanitosti prírody. Vysvetľujúc podstatu chápania tejto „jednoty“, vychádza z teórie „faktorov“, „vrstiev“, „sfér“ bytia, ako aj z „dynamických štruktúr“. V pozitivistickom štýle, v pluralistickom duchu opisuje základy ontológie „filozofie systémov“: „Atómy, práve tak ako civilizácie, bunky, závody, živočíchy a medzi nimi ľudia sa zachovávajú ako ostrovčeky negentrópie v oceáne entrópie vďaka dynamickej organizácii svojich komponentov.“ Tieto „ostrovčeky“ vytvárajú systémy, pre ktoré sú charakteristické „neredukovateľné vlastnosti“, „časové a priestorové opakujúce sa rady“, „kybernetická a ultrakybernetická“ stabilita a pod. E. Laszlo tvrdí, že „izomorfy modelov rôznych javov... svedčia o jestvovaní jednoty v prírode pod jej zrejmovou rozmanitosťou, o Logose, ktorý je základom zmien“. (5, s. 83—84)

Z uvedeného vidíme, že problém jednoty sveta rieši E. Laszlo v duchu idealistického konceptualizmu: istý Logos je základom tejto jednoty, mystifiko-

vanou formou metafyzicky chápanej tradičnej otázky o „podstate bytia“, o jeho „prazáklade“.

E. Laszlovi je samozrejme známe, že marxisticko-leninská filozofia vidí jednotu sveta v jeho materiálnosti. Prirodzene, nemôžeme si myslieť, že americkému profesorovi filozofie nie je známe, že pojem materiálna jednotu v marxisticko-leninskej filozofii sa spája vo vzťahu k spoločnosti s kategóriou spoločensko-ekonomickej formácie a s jej základom — ekonomickou štruktúrou spoločnosti. Ide však o to, že E. Laszlo, ktorý pozná toto stanovisko dialektického a historického materializmu, ako aj jeho najbližší učitelia — A. Toynbee, H. Marcuse, K. Popper, T. Parsons — vyjadrujú svoj nesúhlas s ňou a uvádzajú proti nej dôvody, ktoré sú nanajvýš nepresvedčivé a subjektivistické. Podľa Laszla treba prekonať „nominalizmus krajného pluralizmu“. Avšak keď uvažuje o spôsoboch tohto „prekonania“, stavia individuum do závislosti od akéhosi abstraktného „systému lokalizovaných vzťahov“, ktorý sa navyše spája s relativistickým chápaním korelácie systémov vôbec.

To všetko umožňuje urobiť záver, že tvorca „novej systémovej filozofie“ celkom popiera *jednotu ľudských dejín*. Na rozdiel od termínov, ktoré používajú A. Toynbee a H. Marcuse, no v plnom súhlase s terminológiou K. Poppera a T. Parsonsa, chýbajú v Laszlových úvahách také pojmy ako spoločenská výroba, ekonomické vzťahy, triedy, triedny boj, bez ktorých nie je možné vedecké vysvetlenie monizmu dejín, jednoty ich vývinových fáz. Pritom prichádzajú na myseľ svojvoľné Parsonsove tvrdenia, že vraj „autorita“ a „vplyv“ tvoria základ „sociálneho spoločenstva“, „organické solidarity“, spojených s „pluralistickou štruktúrou diferencovanej spoločnosti“ (12, s. 470—471).

K. Marx a F. Engels zdôrazňovali, že práve dialektika individuálneho a spoločenského, ktorá umožňuje prejavy nevyhnutnosti, zákona dejín, je formou vyjadrenia jednoty historického procesu. Aj tu treba mať vždy na mysli, že analýza výrobnej činnosti ľudí, činnosti, ktorá sa prejavuje ako podstata, ako „materinské lono dejín“ (8, s. 170), ako základ uvedenej jednoty, proti ktorej vystupujú súčasní pluralisti, opakujem, iba analýza uvedenej činnosti môže odhaliť tajomstvá každej spoločensko-ekonomickej formácie, akýchkoľvek spoločenských vzťahov.

Vráťme sa však k analýze Laszlových filozofických názorov. Všimnime si, že v nich prevládajú štrukturalistické pojmy a že sa v nich celkom ignorujú princípy a zákony dialektiky.

E. Laszlo vykladá vo svojich prácach v duchu relativistického štrukturalizmu *filozofiu rozumu*, za jej základný problém pokladá problém „telo — rozum“. Obhajuje myšlienku o „bezpodmienečnom panpsychizme“, ktorý sa vraj obmedzuje „stupňom rozumu“, „zodpovedajúcou kybernetickou kapacitou systému“. Dospieva k záveru, že systémová filozofia zahrnuje „rozmanité prejavy ľudského rozumu“, ako aj „kybernetickú autoreguláciu“ všetkých úrovní až po „rozumové schopnosti“. Skutočná sociálna podstata človeka sa maximálne zastiera, posúvajú sa akcenty záverov, mystifikuje sa celý historický proces, materiálno aj duchovný. E. Laszlo obhajuje myšlienku o vedúcom postavení etiky v systéme sociálnych teórií. Vedie čitateľa k myšlienke, že ústrednou témou

etiky je dynamika úrovne „globálneho sociálno-ekologického systému“, problém neriem. V knihe *Úvod do filozofie systémov* sa poukazuje na hybnú príčinnu sociálnej normatívnosti: „Ľudské bytosti, — píše E. Laszlo — sú súčasťami všetko zahrnujúcej pozemskej hierarchie kyberneticky sa stabilizujúcich dynamických systémov. Koordinácia všetkých takýchto systémov v supersystéme vyššej úrovne určuje normy adaptácie, a teda hodnôt pre všetky systémy.“ (5, s. 85)

Vidíme, že pre tvorcu najnovšieho „izmu“ americkej buržoáznej filozofie sú charakteristické aj fenomenologické určovanie cieľov, transcendentalizmus i konceptuálny pluralizmus. Jeho blízkosť k machistom a pragmatistom sa prejavuje vo vysvetľovaní otázky vzájomného vzťahu súčastí „filozofie systémov“: filozofie vedy, umenia a náboženstva. Ukazuje sa, že sám pluralistický filozof pokladá vedu, umenie a dokonca náboženstvo za dôležité aspekty, resp. úrovne „ľudskej skúsenosti“, že „filozofia systémov“ poskytuje „konceptuálny základ na skúmanie týchto úrovní ľudskej skúsenosti“. (5, s. 86)

Možno, že pod pojmom „konceptuálny základ“ treba azda rozumieť metodologickú úlohu filozofie, pravda, metafyzicky postavenej proti vede, umeniu a náboženstvu. Ukazuje sa však, že aj veda, umenie a náboženstvo sú podľa Laszlovho názoru iba subsystémami vzhľadom na systém, na filozofiu, ktorá — práve tak ako človek — je z jeho hľadiska súčasťou „všetko zahrnujúcej pozemskej hierarchie kyberneticky sa stabilizujúcich dynamických systémov“. Práve táto „pozemská hierarchia“, ako zrejme aj „Slnečná hierarchia“ či „hierarchia Galaxie“, ako „supersystém vyššej úrovne“ vzhľadom na nižšiu, je schopná „pohltiť“ bez stopy akýkoľvek z obvyklých pozemských javov, či už je to veda, umenie alebo filozofia.

To je logika Laszlových systémovo-štruktúrálnych úvah, logika jeho konceptuálnych schém, taký je ich pluralisticko-subjektivistický obsah. Na tomto dosť výraznom príklade vidíme, v akej miere sú výzvy na vytvorenie „integrálnych teórií“ metodologicky, ideovo-teoreticky a svetonázorovo obmedzené.

Práve uvedenú obmedzenosť majú spravidla na mysli tí buržoázni vedci, ktorým sa podarí nielen zbadať protirečenia „najnovších“ systémov buržoáznej filozofie, ale aj vysloviť svoje hodnotenie neopodstatnených nárokov týchto teórií na univerzalizmus ich postulátov a záverov.

Je zaujímavé, že viacerí americkí prírodovedci sa k Laszlovým názorom vyjadrili kriticky. Známy americký vedec L. Tyler sa veľmi ostro vyslovil o jeho práci *Obhajoba filozofie systémov*. Napísal: „Laszlo nedáva v podstate uspokojivé empirické dôkazy predností systémových bádaní v porovnaní s metódami analytickej filozofie. Nevšima si rozdiel medzi skutočnou teóriou systémov a jej fikciami ako módnymi termínmi, ktoré v sebe nemajú nijaký nový obsah. Vzniká dojem, že podľa Laszlovho názoru si filozofia nárokuje na „extrapoláciu“ filozofov zo seba samých, na nazeranie vesmíru, ktoré je nezávislé od ich individuálneho hľadiska. (10, s. 147)

Sám L. Tyler preceňuje teóriu systémov, ale správne postrehol Laszlov prázdny, fiktívny definicizmus a fenomenologickú črtu jeho konceptualizmu. Tým sa americký vedec iba pridáva k tým historikom filozofie (vrátane marxistov), ktorí vidia v súčasných pluralistických konštrukciách spätosť štrukturalizmu

s fenomenalizmom a svetonázorovým konceptualizmom. Aby sme sa presvedčili o tejto spätosti, stačí analyzovať také „najnovšie“ filozofické koncepcie, ako sú Barkova „fenomenológia meditačnej skúsenosti“, Beckov „experimentálny idealizmus“, Baughanov „apriórny konceptualizmus“ či Mercierov „technokratický racionalizmus“. Každý z týchto systémov zreteľne prejavuje svoj pluralistický základ, má svoju dávku konceptuálnych a súčasne svetonázorových foriem, ktoré vo väčšej či menšej miere otvorene stoja proti marxisticko-leninskej teórii a ideám vedeckého komunizmu.

Filozofické a sociologické názory súčasných buržoázných pluralistov metodologicky neobstoja. Pre jedných je pluralistický princíp rozhodným priznaním samostatného „princípu“, alebo v spoločenskej oblasti priznaním personifikovanej osobnosti, svojráznej monády. Druhí riešia problém formalizovanej úrovne (nižšej alebo najvyššej), pre tretích je problémom subordinácia systémov s ich pluralistickými komponentmi. Nikto z nich však nemá nič spoločného so skutočnou teóriou. Namiesto nej vidíme formálnologickú doktrínu, schému, ktorá plne zastiera a vylučuje dialektiku skutočného procesu, javu. Pluralisti robia zo systémovo-štruktúrálnej metódy prevládajúcu, univerzálnu metódu. Stúpenci pluralistických teórií pomocou tejto metódy a najmä mechanistickou redukciou a operacionalistickými postupmi „generalizujú“, ako sa domnievajú, najnovšie myšlienky nášho storočia.

Nie je ťažké sa presvedčiť o tom, že súčasní pluralisti nadväzujú na tradície starých škôl subjektívneho idealizmu, eklekticizmu a mechanicizmu. Priživujú sa na poznatkoch prírodných vied a javoch vedeckotechnickej revolúcie a vystupujú ako bojovní predstavitelia širokého frontu buržoázných idealistických filozofov.

Konceptuálne pluralistické konštrukcie sú svedectvom krízy a rozkladu buržoáznej filozofie a ideológie, keď filozofi a sociológovia buržoázneho sveta hľadajú efektívnejšiu alternatívu, ktorú by mohli postaviť proti dialektickému a historickému materializmu. Tieto hľadania nikam nevedú. Súčasne si treba pamätať, že tie stránky buržoáznej filozofie, ktoré sa kriticky neprekonávajú, ideologicky nezdiskreditujú, môžu spôsobiť veľkú škodu vo výchove nás a pri komunistickej výstavbe. Úlohou marxistických filozofov je všestranným rozpracúvaním a propagovaním dialektického a historického materializmu neprestajne odhaľovať teoretickú a politickú neudržateľnosť rôznych „izmov“ súčasnej buržoáznej filozofie a sociológie, vrátane najrozličnejších foriem konceptuálneho pluralizmu.

LITERATÚRA

1. BERTALANFFY, L. v.: Problems of Life. New York 1952.
2. COTTEN, G. — P.: Note sur les contradictions actuelles de la conception burgeoise de la connaissance objective. Abstracts of Communications. Proceedings of the XVth World Congress of Philosophy, 17th to 22nd September 1973. Bulgaria, Varna, B. 2, Sofia 1973
3. JAMES, W.: Pragmatism. Praha 1918.
4. LASZLO, E.: System, Structure and Experience. New York 1969; Introductions to Systems Philosophy. New York 1972; The Systems View of the World. New York 1972.

5. LASZLO, E.: Systems Philosophy... Proceedings of the XVth World Congress of Philosophy. Sofia 1973.
6. LENIN, V. I.: Spisy 20. Bratislava 1956.
7. MARX, K. — ENGELS, B.: Spisy 1. Praha 1956.
8. MARX, K. — ENGELS, B.: Spisy 2. Praha 1957.
9. MARX, K. — ENGELS, B.: Spisy 3. Praha 1958.
10. Metaphilosophy. Oxford, April 1972, vol. 3, No 2.
11. MEYERS, H.: Systematic pluralism. A Study in Metaphysics, Ithaca, Cornell University Press 1961.
12. PARSONS, T.: Social System, International Encyclopedia of the Social Sciences. Ed Sills Ls., Vol. 15, the Free Press, New York 1968.
13. PARSONS, T. — SHILS, E. A.: Toward a General Theory of Action. Mass, Cambridge 1951.
14. Philosophisches Wörterbuch, begründet von Heinrich Schmidt. Alfred Kröners Verlag, Stuttgart 1957.